

Adieu, Willy Van Hoecke

José Lambert

Het zal wel geen toeval zijn, maar veeleer symbolisch dat de titel van “Romaans Filoloog” – en van “filoloog” meer in het algemeen – uit onze lijst van diploma’s verdwijnt op het ogenblik dat Willy Van Hoecke afscheid neemt van zijn actieve loopbaan aan de K.U.Leuven.

Niemand zal ook maar één ogenblik geloven dat daarmee een mooie bladzijde definitief geschrapt zou worden uit de geschiedenis van de faculteit van de Letteren. Want we zijn niet bijgelovig genoeg om te denken dat met de wijziging van onze academische diploma’s en benamingen ook ca. veertig jaar pionierswerk – voor de Romaanse aan de K.U.Leuven – en een paar eeuwen – voor de filologie in het algemeen – zouden geschrapt worden. Maar het is toch tegen deze achtergrond, namelijk de oprichting en de uitbouw van een studierichting aan de K.U.Leuven dat we de loopbaan en de verwezenlijkingen van Willy Van Hoecke – “les prouesses de Willy Van Hoecke”, om het in epische termen te zeggen – moeten situeren.

Een paar weken geleden zijn op twee dagen tijd twee van onze jongeren gepromoveerd in de linguïstiek. Niet “in de Romaanse”, voor de doctoraten bestaat dat al lang niet meer. Ik heb even de moeite genomen om het aantal romanisten-alumni-met-doctoraat te tellen dat tijdens die promoties in de zaal aanwezig was: ik raakte er de tel bij kwijt. De andere vleugel van die doctores, nl. diegenen die het diploma van Doctor in de literatuurstudie behaald hebben, was overigens slechts selectief aanwezig, want de romanisten hebben zich sinds jaren vertakt over heel wat andere diplomarichtingen, tot zelfs in de biologie: ik ken ook minstens één licentiate in de Romaanse die achteraf een doctoraat behaald heeft in de biologie. Vlaanderen zendt zijn zonen en dochters dus nog steeds uit. De stamboom van de Romaanse is gegroeid en heeft zich vertakt op alle niveaus en in alle richtingen. Het is een stevige boom geworden. In de zaal waar die namiddag een talrijk publiek meeleeft met de weeën van een nieuwe doctor zat Van Hoecke stil, helemaal vooraan, aandachtig te luisteren, met het evidente besef dat dit ook zijn zaak was, hoewel hij bij de jury en haar verantwoordelijkheden niet betrokken was.

Het is niet mijn bedoeling te suggereren dat Willy Van Hoecke de enige oorsprong is van deze jongeren die tot op het hoogste wetenschappelijke niveau gegroeid zijn. Hij is niet de vader van al onze romanisten (vaderschappen zijn overigens een ingewikkelde zaak, dat weten we), zelfs niet van al onze doctores. Iedereen weet sinds minstens twintig jaar dat de titel van “Vader van de Vlaamse romanistiek” toegekend werd en wordt aan collega Jef Mertens. Toch zou ik vandaag willen aantonen dat collega Van Hoecke zijn eigen titel verdient, namelijk de titel van architect van de romanistiek aan de K.U.Leuven. In onze faculteit verdient hij bovendien ook erkend te worden als één

van de grote architecten van een faculteit, die – ook al niet toevallig – op dit ogenblik bestuurd wordt door een decaan-romanist.

Op het ogenblik dat de naam “romanist” het risico loopt in de vergeethoek te geraken, zitten ze overal. De zogenaamde Vlaamse romanist waarover zoveel gesproken werd, en die er volgens sommigen nooit echt zou komen, heeft zich inderdaad verspreid in alle lagen en zones van onze bevolking. In de Academische hiërarchie heeft hij het gebracht tot groepsvoorzitter (L. D’hulst), tot decaan (L. Melis), tot vice-rector (M. Debrock), tot rector (V. Nachtergaele).

* * *

Het toeval heeft gewild dat ik enkele maanden jonger ben dan Willy Van Hoecke. Aan dat toeval heb ik de eer te danken dat ik nu als verteller mag optreden: de Middeleeuwse verteller was een personage op zich. Een paar woorden toelichting dus, uit elementaire eerlijkheid, over de verteller.

1. Ik behoorde niet tot het (aller)eerste team dat de eerste jaren van de romanistiek aan de K.U.Leuven opgestart heeft, maar tot een soort tweede beweging in dat team; dus heb ik enkele zaken meer panoramisch kunnen zien dat de echte vaders.
2. Ik ben gedurende enkele cruciale jaren secretaris geweest van de Onderwijscommissie Romaanse, onder voorzitter Van Hoecke, en dat op het ogenblik dat de kleine en jonge Romaanse op zoek was naar volwassenheid in de grote faculteit.
3. Ik heb vooral het voorrecht gehad samen met Willy Van Hoecke ooit mee te werken aan de aanleg van een grote tuin, en tijdens die werkzaamheden heb ik samen met hem nagenoeg alle intellectuele problemen van onze eigen geschiedenis ondersteboven gespit; en het is vooral daar dat ik de talenten van architect Van Hoecke bewonderd heb, in zijn intellectuele architectuur evenzeer als in zijn talenten als tuinarchitect.

Op deze historische fazen in het min of meer openbare leven van Willy Van Hoecke wil ik nu nader ingaan. Mijn stelling is dat men zonder de rol van de tuinarchitect en tuindelver Van Hoecke nauwelijks kan begrijpen hoe de Vlaamse romanistiek gegroeid is (“Hoe het groeide”, om het met Knut Hamsun te zeggen).

De herinnering aan de jaren '60 aan deze universiteit, en ook aan andere universiteiten, is ondertussen sterk vervaagd, en in een land als het onze waren er zelfs toen weinigen die de strategische zone van de romanistiek konden kennen en begrijpen. Het is zeker evident dat men nu grotendeels vergeten heeft welke relatie er bestond tussen mei '68 en het ontstaan van de Romaanse aan de K.U.Leuven.

Vermits het de geschiedenis is van een bi-culturele relatie zal ik afwisselend in de ene en in de andere taal van de Vlaamse romanist verder vertellen.

* * *

Lorsque j'ai achevé ma licence en philologie romane, à savoir en septembre-octobre 1965, il était déjà plus ou moins visible que la ville et l'université de Leuven allaient tôt ou tard servir de décor à un débat autour de la nation belge. Mai '68, c'est connu, a été lancé bien avant 1968. Nous aimons rattacher la scission de l'université de Louvain aux événements du Boulevard Saint-Michel, voire même à la vie sur le campus de Berkeley. On simplifie sans doute beaucoup, dans une telle perspective, la couleur toute locale et notamment cléricale et institutionnelle de la version belge de mai '68 et des années qui

ont suivi. (En Belgique, la carrière académique, par exemple, a bien résisté à la Révolution de '68, ce qui ne vaut pas pour tous les pays environnants.)

Quoi qu'il en soit, la décision de développer une section de philologie romane au sein de l'aile flamande de la nouvelle université était, à l'époque, assez révolutionnaire et pour certains presque sensationnelle. Il est vrai que pas mal de pays européens, à commencer par l'Allemagne, avaient depuis longtemps inventé le romaniste. Dans la Belgique du moment, l'initiative était inédite : que la romane puisse être confiée à une équipe de Flamands, en vue d'un public venant des Flandres, cela donnait à penser...

Ce que la société pouvait à peine imaginer, c'était que l'idée d'une telle section eût été utopique et ridicule sans des pourparlers et des accords dans les coulisses entre les autorités académiques et l'équipe en place des professeurs de romane, qui étaient, bien entendu, francophones. Dans les tiraillements des années '60 et '70, les romanistes francophones comme les futurs romanistes flamands faisaient l'objet de critiques et de pressions évidentes de la part de leur milieu. On n'a pas fait l'historique de ces années ni de ce qui en est résulté – j'essaye en ce moment de fournir une modeste contribution. Au delà de la petite histoire et des petites histoires qui ont évidemment marqué ces journées, au delà de quelques taches de beauté (elles furent rares) de la part des principaux acteurs de ce jeu en partie politique, on ne résiste pas à une logique implacable, à savoir qu'il a fallu une belle dose de *fair play* et de solidarité au nom de l'avenir du pays, au nom des communautés, au nom de la déontologie académique. L'engagement de la part de l'équipe des professeurs francophones était un engagement vis-à-vis des personnes de la nouvelle équipe et de leur avenir. C'était bien plus qu'un engagement individuel de la part de quelques professeurs vis-à-vis de leurs disciples particuliers. Le démarrage de la nouvelle section à Courtrai, dans une Flandre Occidentale bien éloignée, était une espèce de test. Si je ne m'abuse, plusieurs professeurs de l'UCL, dont, outre Raymond Pouillart, Willy Bal et Guy Muraille, ont été sur place ; ils ont participé à la fondation de la section nouvelle. C'était une coopération qui ne se limitait pas à une seule génération : non seulement Jean Klein (pendant 15 ans environ !), mais en outre Jean-Marie Pierret ont accepté d'enseigner à la K.U.Leuven (Pierret notamment au moment du tragique décès d'une des jeunes recrues de la K.U.Leuven, Hugo Plomteux).

Ce n'est pas vraiment durant cette première étape de la création de la romane que Van Hoecke a joué son rôle-clef, le rôle qui va lui valoir, vous allez le voir, une distinction toute particulière.

Il faisait partie d'une équipe forte de six têtes principalement : Jef Mertens, Roland Beyen, Camille Jordens, Willy Van Hoecke, Hugo Plomteux, Christian De Paepe... L'équipe allait être renforcée, petit à petit, par vagues successives.

Ce n'est pas vraiment durant la « guerre des tranchées » que Van Hoecke a mérité ses grands titres de gloire. C'est plutôt durant l'étape, également historique, de la construction en profondeur qu'il s'est distingué. Le mot « construction » est indispensable. Durant quelques années, la romane et la faculté entière, même l'UCL toute voisine étaient en pleine migration : rares étaient les maisons entre la rue des Bogards, la rue Marie-Thérèse et la rue des Joyeuses Entrées qui n'ont pas abrité durant quelques mois une des populations ; elles étaient riches en lettres, mais non en logements. La première adresse canonique de la romane nouvelle, c'était le n° 8 de la rue des Joyeuses Entrées. C'est là que la romane, d'abord sous la direction de Jef Mertens, ensuite sous celle de Willy Van Hoecke, était appelée à installer ses dossiers, les dossiers appelés à devenir légendaires sous le régime Van Hoecke et sous l'œil bienveillant de Hilde De Witte.

Car il fallut que commence le Grand'Œuvre. Et les bâtiments changeaient de place et d'allure.

Les petites maison qui entouraient le n° 21 de la rue des Joyeuses Entrées étaient tout juste bonnes pour donner un tremplin aux futurs maîtres de la faculté. La nouvelle faculté devait être solide et éternelle, et le béton était tout indiqué comme matière première, ce qui n'a pas empêché que dans l'argot académique du moment elle portait le surnom de « Kremlin ». Le parking et le jardin prirent la place d'une église (à l'ombre de l'Institut Sencie) et d'un couvent (sur l'autre angle). La vigne vierge commença à couvrir pudiquement toutes ces ruines et à monter les murs du Kremlin, en lui donnant une allure toute idyllique. Pour l'éternité, on le croyait. Il suffit de sortir un instant en ce moment pour noter à quel point les aspirations à l'éternité étaient déjà naïves dès le début.

Mais il n'y avait pas l'ombre d'un doute quant aux aspirations historiques de ces années. Il fallait notamment mettre au point un curriculum tout nouveau pour la romane, et cela en fonction d'un cadre culturel tout nouveau, c'est-à-dire pour un public reconnu d'emblée comme « flamand ». Pour une équipe qui ne comprenait que des débutants, c'était tout sauf chose simple – de nos jours, on réinvente des programmes entiers en quelques semaines, on dirait... À l'époque, l'entreprise était chose homérique, titanique. Ce n'était sans doute pas chose innocente que la mise au point des programmes nouveaux, entamée par Jef Mertens, ait été continuée sous la direction d'un médiéviste, c'est-à-dire d'un historien qui avait des idées et une visée quelque peu prophétique sur le profil du futur romaniste flamand. Innocent et sans mérites que je suis, j'ose dire que les constructions nouvelles de la K.U.Leuven ont servi de base et de paramètre dans beaucoup de reconstructions des romanes à travers le pays.

Ajoutons qu'un vent nouveau soufflait à travers les rangs, mais aussi à travers l'université et notamment parmi les étudiants. La génération post-'68 de la Flandre n'était certes pas très agressive, mais elle avait pris conscience de ses atouts et de ses droits. Dans ses pourparlers avec les étudiants comme avec les collègues, Van Hoecke était un modèle de courtoisie, de correction, mais aussi de solidité. Il envisageait sa tâche comme celle d'un théoricien-architecte. La précipitation n'était pas son fort.

Certains des textes qu'il a rédigés lui-même à l'époque comptent toujours parmi les plus éclairés que possède notre faculté, tel par exemple le texte sur le statut et la fonction du mémoire de licence. Et n'oublions pas que nos étudiants, nos anciens, disent encore de nos jours : les plus beaux cours, les cours vraiment « achevés » en romane, ce furent ceux de Van Hoecke » ; ce Van Hoecke qui, le cas échéant, s'imposait des cours de rattrapage à lui-même.

Pour vous convaincre, j'ai un exemple, un test par excellence. C'est dans les années '70 que la population estudiantine a commencé à souffrir sous les charges intellectuelles de l'étude. Non que les générations précédentes aient ignoré les délices de souffrances de ce type... Mais '68 nous a donné des idées nouvelles, et surtout à nos étudiants. Or, au lieu d'escamoter le problème et/ou de faire semblant de l'ignorer, Van Hoecke reconnut sa réalité. C'est donc lui qui a été parmi les premiers à reconnaître un malaise auquel nos voisins hollandais donnent en ce moment le nom – plus intellectuel – de « studeerbaarheid », et que nos contemporains qualifient de « studiebelasting », influencés qu'ils sont, sans doute, par les obsessions de taxes et de fisc. Pour nous, à l'époque des « lasten » et « lusten », il était tout bonnement question de « studielast ». La « studielast », c'est la génération de Van Hoecke qui l'a inventée, en quelque sorte.

Une autre illustration, s'il en faut. Je me souviens des discussions homériques qui opposèrent le même Van Hoecke et le Doyen, au sujet de certains aspects spécifiques du nouveau programme, à savoir les séminaires de méthodologie... Chacun des promoteurs des mémoires de licence était censé organiser des séances méthodologiques. Pour la faculté, il ne s'agissait pas de cours au sens propre du mot. Et la romane dut les supprimer, en dépit des protestations de la Commission de romane incarnée par Van Hoecke. Or, de nos jours, les séminaires de méthodologie constituent une des fiertés des nouveaux programmes de doctorat.

* * *

Na jaren pionierswerk in de nieuwe studierichting zag Van Hoecke dat het goed was. Hij oordeelde terecht dat hij het stuur kon doorgeven aan een opvolger.

Maar ondertussen bleef hij natuurlijk niet onopgemerkt tussen de nieuwe academici. Hij had zijn actieradius eerst vooral geconcentreerd op de vele woningen in en rond de Blijde-Inkomststraat. Maar ondertussen was het faculteitsgebouw operationeel geworden, een enorme staf met academici en een reuzegrote groep studenten liepen er de drempel plat. Bovendien werd dit academisch milieu bestormd met hervormingen en uitdagingen allerhande: vooreerst de nieuwe departementen en afdelingen, die naast en vooral door de onderwijscommissies adem moesten krijgen. Bovendien werd onder wijlen rector De Somer – kwatongen zeggen al eens “*door* wijlen Rector De Somer” – de financieringswet in omkaderingsnormen vastgelegd.

In dat nieuwe gebouw dat nog volop door puin en brokstenen omringd was, en waar de klimop vanuit het alomwezige puin stilaan op de hoge muren begon te klauteren, had men nood aan een stevige architect. Om orde in het huishouden te brengen had de faculteit iemand nodig met sterke schouders, maar ook met veel hersenen. In de financieringswet van 1971 hadden zelfs de grootste genieën van die tijd nog niet bedacht dat een faculteit letteren niet enkel personeel en vierkante centimeters levensruimte nodig had, maar bijvoorbeeld ook computers. De staf met decaan Ton Schoors en secretaris Marcel Hinderickx schakelde een geheim wapen in, namelijk een academisch secretaris die het facultaire kluwen van weleer, van Kortrijk tot Leuven, klaarstoomde voor het tijdperk van de computer. Het is gebleken dat faculteitssecretaris Van Hoecke na de Romaanse nu een andere nieuwe wereld werkbaar en operationeel gemaakt heeft, met zicht op de toekomst. Zijn opdracht in de Romaanse was niet beëindigd, integendeel, het grote werk lag nu op hem te wachten. Zonder in details te treden durf ik benadrukken dat hij deze reuzenopdracht gedurende jaren niet enkel met veel professionalisme aangepakt heeft, maar bovendien steeds verder in dezelfde stijl, zonder ooit lawaai te maken, met respect voor alle partners, van de individuele student tot en met de Academische Raad.

Hij kon zich vastbijten in speciale hoofdstukken, en dan was hij door niemand te stoppen. Eén van die privé-passies van hem was bijvoorbeeld de uitbouw van de Universitaire Pers. Maar daarover zal iemand anders het hebben.

Maar Van Hoecke kon ook “neen” zeggen, bijvoorbeeld zodra hij oordeelde dat zijn opdracht vervuld was. Zoals in de Bijbel had hij de wijsheid om op een bepaald ogenblik te oordelen dat het goed (geweest) was. Hij beschouwde dan ook zijn eigenlijke beleidsfuncties als vervuld en afgewerkt op het ogenblik dat zijn secretariaatsfunctie afliep. Hij was niet de persoon die zich ooit aan functies zou vastklampen.

* * *

Ik heb het vooral gehad over het openbare leven van Willy Van Hoecke, en helemaal niet over zijn verborgen leven.

Het is mijn innige overtuiging dat men het fenomeen Van Hoecke slechts kan vatten vanuit zijn verborgen talenten, en ondermeer door met hem de open lucht te delen, liefst in een ruime tuin, en natuurlijk met de nodige attributen: een stevige kruiwagen, een paar spades, en enkele flessen om het lichaam af te koelen en de geest op te warmen. Het echte curriculum van Van Hoecke is als een *Bildungsroman*, waarin ditmaal niet verteld wordt over lange reizen naar Italië of naar Zwitserland (die hem ook wel bekoorden): “Voyage autour de mon jardin” is al lang ambitieus genoeg, maar dan gaat hij zowel de diepte als de hoogte in.

In de lokalisering van zijn loopbaan en van zijn privé-kaders stak een stijgende lijn, net zoal in zijn academische planning.

Toen ik hem voor het eerst bewonderd heb als tuinarchitect was hij actief ergens in het platteland achter de Abdij van Vlierbeek. De tuin was groot en bergachtig genoeg, en er waren genoeg kubieke meters te verplaatsen in de twee heetste zomers van de 20ste eeuw – 1975 en 1976 – om Van Hoecke even zoet te houden. Maar ondertussen was het gezin Van Hoecke groot en sterk geworden, en was er te weinig oppervlakte tussen de Pater Lievenslaan en de Platte-Lostraat. Toen trok het gezin Van Hoecke naar de berglanden van Rotselaar, waar het zicht reikte tot aan de horizon van Heist-op-den-Berg. Daar waren de niveauverschillen groot genoeg om de architect Van Hoecke de nodige actieradius te bezorgen, uitgerust met zijn computer, en opnieuw beschikbaar voor rustig werk.

Zo hebben we Van Hoecke gekend, en zo kennen we hem, ikzelf en vele collega's hier aanwezig en een reeks collega's die hem nu groeten en mee waarderen in de woorden van mijn verhaal.

Ik wens hem dan ook een uitzonderlijke Onderscheiding toe te kennen, in de taal van zijn land en in de taal van zijn beroep, die hem o zo nauw aan het hart ligt:

J'ose en effet, par conséquent, disons, accorder un Ordre du Mérite Exceptionnel à Willy Van Hoecke, een akte van uitzonderlijke verdienste:

En ce jour de joye,

J'ai donc eu l'incroyable plaisir de vous livrer ce conte, le récit véridique et seul authentique, des aventures et des prouesses du Chevalier Van Hoecke, - et ils sont bien vulgaires et méchants, ceux qui en diraient autrement.

- Ce qui m'octroie le plaisir et la grande joye d'accorder au nom d'innombrables collègues et amis le diplôme d'excellence intellectuelle et académique audit Sieur Willy Van Hoecke, ci-présent.

En la ville de Leuven, sur la place du Kremlin, le 16 octobre 2004.

Au nom de la Romane flamande 1965 – 2004,

J. L. et ses collègues et

Toute une bande d'étudiants, grands et petits